

Kozák Gyula

AZ 1956-OS INTÉZET TÖRTÉNETE

Az 1956-os Magyar Forradalom történetének dokumentációs és Kutató Intézete (1956-os Intézet) „hivatalosan” 1989. június 17-én, egy nappal Nagy Imre és mártírtársai temetése után alakult. Elsősorban az 1959 és 1963 között Brüsszelben működött Nagy Imre Társadalomtudományi és Politikai Intézet, valamint a magyar forradalom örökségét bő három évtizeden át fenntartó más nyugati emigráns szervezetek és szerzők, valamint a demokratikus ellenzék örökösének tekintettük magunkat.

Az 1956-os Intézet az első olyan társadalomtudományi műhely, amely a kommunista rezsim felbomlásának pillanatában kezdte meg működését. 1989. június 16-án, Nagy Imre és mártírtársai temetésén Király Béla ünnepélyesen bejelentette a Nagy Imre Intézet – szimbolikus – hazahozatalát.

Az intézet annak az Oral History Archívumbnak (OHA) bázisán jött létre, amelyet 1981-től Hegedűs B. András és Kozák Gyula közösen igyekeztek a forradalom szolgálatába állítani, 1986-ig intézményes keretek nélkül, 1986 után a Művelődéskutató Intézet keretei között.

Az 1981-1982-ben lezajlott kerekasztalbeszélgetés, amelynek még Hegedűs B. András, Donáth Ferenc, Mérei Ferenc, és Vásárhelyi Miklós is résztvevője lehetett, abból a feltevésből indult ki, hogy belátható időn belül nem fogunk hozzáférni a levéltári dokumentumokhoz, ezért a forradalom különböző területein tevékenykedők visszaemlékezései alapján kell az 1956-os forradalom történetét rekonstruálnunk.

E csoportos interjúval egyidőben kezdődtek az egyéni interjúk, nem csak volt 56-osokkal, hanem a megelőző történelmi korszak kiemelkedő hazai és külföldi (emigrációban és az utódállamokban élő) személyiségeivel.

1986-tól már nyíltan vállaltuk, hogy az OHA az 1956-os forradalmat kutató műhely. A forradalom harmincadik évfordulójára a Donáth Ferenc által kezdeményezett illegális konferencia szervezését már javarészt az OHA körül csoportosuló kutatók végezték. E konferencia anyaga előbb szamizdatban, majd az első nyilvánosság számára is elérhető kiadásban jelent meg. A korabeli kádárista történészek forradalmat ellenforradalomnak gyalázó műveiből, illetve korabeli dokumentumokból és szóbeli forrásokból kronológiát állítottunk össze. Rainer M. János, aki akkor a Fővárosi Levéltár munkatársa volt, Fényes Elek álnéven még 1987-ben, a szamizdat Beszélőben, közreadta a kivégzettek addigi legteljesebb névsorát. Ugyancsak a rendszerváltás előtt kezdtünk hozzá a forradalom bibliográfiájának elkészítéséhez.

1988-ra, a párizsi Pere Lachaise temetőben felállított jelképes sír avatására már igen intenzívvé vált a kapcsolat az itthoni és az emigráns 56-osok között.

1988-ban alakult meg a Történelmi Igazságtétel Bizottság (TIB), amely alapító nyilatkozatában hármas célkitűzése egyikeként a történelmi kutatások haladéktalan megkezdését jelölte meg. Ungváry Rudolf vezetésével már a rendszerváltás előtt készen állt egy csapat és számos, általuk és más szerzők által részben vagy teljesen elkészített mű is, ami lehetővé tette, hogy megkezdődjék a forradalom szisztematikus kutatása.

Az 56-os Intézetnek már megalakulásakor célkitűzése volt, hogy munkájában csak erkölcsileg és politikailag támadhatatlan, politikai elfogultságoktól mentes személyek vegyenek részt. Ugyanakkor már az induláskor nyilvánvaló volt, hogy a forradalom kutatását nem szűkíthetjük a forradalom 13 napjára, ezért az október 23-ához vezető utat és a „*kádári konszolidációt*” egyaránt kutatási feladataink közé soroltuk, vagyis

munkánk határait az 1945–1990 közötti korszakban jelöltük ki, amelynek centrumában – különösen az első években – az 1956-os forradalom áll.

Az intézetet 1991. márciusában Kosáry Domokos, egykori 56-os elítélt, az MTA akkori elnöke támogatását élvezve akadémiai kutatóhely létesült, amely, bár az Országos Széchényi Könyvtár égisze alatt működik, szerves kapcsolatban áll az intézettel.

Az intézetet alakulásától 1993-ig nemzetközi kuratórium felügyelte. A kuratórium örökös elnöke Heltai György (USA), társelnökei Benda Kálmán, Király Béla (akkor még USA) és Kende Péter volt. Tagjai: Andorka Rudolf, Federigo Argentieri (Olaszország), Bácskai Vera, Für Lajos, Gosztanyi Péter (Svájc), Jónás Pál (USA), Juhász Gyula, Bill Lomax (Anglia), Méray Tibor (Franciaország), Molnár Miklós (Svájc), Nagy Ernő (akkor még Franciaország), Nagy Gáspár, Szabad György, Szabó Miklós, Varga János, Varga László, Tóth Lajos, Vásárhelyi Miklós, Vitányi Iván.

Ez a kuratórium a politikai sokszínűséget tükrözte, a tagok közös jellemzője, hogy elkötelezettek a forradalomnak, szakterületük kiemelkedő személyiségei, közülük többen a forradalom aktív résztvevői illetve börtönbüntetésre ítélt áldozatai is voltak.

Az intézet igazgatója Litván György, ügyvezető igazgatója **Hegedűs B. András**, az OHA vezetője Kozák Gyula, tudományos tanácsadója Bak M. János lett. Munkatársak: **Békés Csaba**, Kenedi János, **Standeisky Éva**, **Rainer M. János**, **Valuch Tibor**, Weeber Tibor, Baló Péter, **Eörsi László**, **Molnár Adrienn**, **Tischler János**, **Kőrösi Zsuzsanna** valamint Maléter Pál özvegye, Gyenes Judit. Bak M. János a jelenlegi felügyelőbizottság tagja lett s természetesen néhány fiatal (s kevésbé fiatal) munkatárssal bővült az intézet személyi állománya (**Lux Zoltán**, **Győri László**, **Szakolczai Attila**, Beck Tibor, **Germuska Pál**, Somlai Kata, **Sárközy Réka**, **Ungváry Krisztián**).

A TIB-től való elszakadás után újabb anyagi forrásokra volt szükségünk, s a fentebb felsoroltakon kívül újabb támogatók segítettek munkánkat, mint például a Magyar Mozgókép Alapítvány, a National Endowment for Democracy (USA), valamint kisebb anyagi illetve természetbeni támogatást kaptunk az InterEurópa Banktól, a RAMOVILL-től, a KOMPLEX külkereskedelmi vállalattól, és a MALÉV-től.

Az intézet az első években, egészen közalapítvánnyá alakulásáig, különböző pályázatokból és eseti kormányzati támogatásokból nyert pénzeszközökből tartotta fenn magát, illetve egy rövid ideig a TIB részeként, mint annak egyik szekciója folytatta munkáját. A támogatók között található a Művelődési Minisztériumot, az MTA-t, a TIB-et, az OTKÁ-t, az OMFB-t, a Soros Alapítványt illetve a külföldi támogatók között a svájci Fonds National de la Recherche Scientifique-et valamint a Committee for Danubian Research-öt (USA).

Az intézet munkája az 1992-től folyamatosan megjelenő évkönyvekből jól nyomon követhető. Ezekből kitűnik, hogy megalakulásától léteztek abszolút prioritást élvező témák (például a fegyveres ellenállás kutatása, a nemzetközi összefüggések, a vezető személyiségek életrajzának megírása, szervezettörténet, a megtorlások mechanizmusa), másrészt viszont a véletlenek olyan lehetőségeket is biztosítottak, amelyek tervezése elképzelhetetlen lett volna (Zimándi Pius naplója).

Az 1991-ben alakult MTA Jelenkorkutató Bizottságnak az intézet képviselőjében Litván György és Hegedűs B. András lett a tagja. 1992-ben az intézet elvált a TIB-től, s végleg önállósodott.

Az indulást követő másfél évben a főbb munkaterületek a következők voltak:

forráskutatások (gyűjtés, rendszerezés, feldolgozás), életútinterjúk készítése a fegyveres felkelőkkel, a forradalom vidéki résztvevőivel, a munkástanácsvezetőkkel, valamint a rendelkezésünkre álló adatok számítógépes adatbázisának előkészítése.

Rendkívüli jelentőséggel bírt, hogy a külföldi levéltárakban is megkezdődhettek a kutatások, ebben külső munkatársak is részt vettek. Az első két évben a munkatársak 50 publikációt jelentettek meg hazai ill. külföldi folyóiratokban, illetve saját vagy más és más kiadású tanulmánykötetekben.

Az első, 1992-es évkönyv cikkei, tanulmányai kijelölték az intézet későbbi útját. Ekkor került először nyilvánosságra az OHA addigi tevékenységének bemutatása, több mint 400 interjú annotált jegyzéke. Az OHA 1992-ben autobiográfiai pályázatot írt ki, amelynek középpontjában a forradalom állt. A beérkezett 254 pályamű többsége jelentős forrás az 1945 utáni korszak kutatásához.

Az intézet a kezdetektől törekedett arra, hogy minél több hasonló profilú tudományos műhellyel alakítson ki folyamatos és kölcsönös előnyökön alapuló munkakapcsolatot. Juhász Gyula, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója – megalakulásunktól a kuratórium tagja –, biztosította, hogy az OSZK-ban saját fondunk legyen, s az összegyűjtött dokumentumokat ott helyezhessük el. A jó kapcsolat az Országos Széchényi Könyvtárral Juhász Gyula halála után is megmaradt. Terveinknek megfelelően folyamatosan alakítottuk ki a kapcsolatot a megyei levéltárakkal, s igyekeztünk az együttműködést minél intenzívebbé tenni. A hazai levéltárakon kívül sikerült amerikai, francia, lengyel, indiai, izraeli, tunéziai, svéd, keletnémet és a volt szovjet levéltáraktól is jelentős mennyiségű, az 56-os forradalomra vonatkozó iratmásolatot beszerezni. Az OHA hozzákezdhetett az 56-os interjúk számítógépes feldolgozásához.

Az intézet számítógépes adatbázisának kialakítása **Lux Zoltán** vezetésével kezdődött meg, először az 56-os bibliográfia került számítógépre, majd folyamatosan valamennyi dokumentumunk (videótár, hangtár, könyvtár, cikkgyűjtemény stb.), amely a hozzánk forduló kutatók munkáját jelentősen megkönnyíti. Megkezdődött a kivégzettek periratainak összegyűjtése Szokolczi Attila vezetésével, a Fővárosi Levéltár és vidéki levéltárak közreműködésével.

1993-ban kaptuk meg a Columbia University Research Project for Hungary (CURPH) 1956–57-ben folytatott kutatása keretében, a magyar menekültekkel készült interjúk másolatait. (Az eredeti példányok New Yorkban a Columbia Universityn található.)

A következő évben az intézet támogatóihoz csatlakozott az V. és VII. kerületi önkormányzat, a Hungária Biztosító, a Central European University Research Support Scheme (CEU RSS), valamint a Woodrow Wilson International Center for Scholars Cold War International Project (USA). A külföldi támogatásokat egyértelműen annak köszönhetjük, hogy munkatársaink sikeresen szerepeltek nemzetközi konferenciákon, s mi magunk is sikeres konferenciákat, workshopokat rendeztünk.

Az 1994-es év legjelentősebb változását az jelentette, hogy megoldódtak helyiség gondjaink, mert – még a Boross-kormány idején – a Kincstári Vagyonügynökség tulajdonba adta a magánalapítvány számára a jelenleg is használt helyiségeket a Dohány utcában egy bérház második emeletén. A kuratórium, négy, számunkra különösen tragikus haláleset miatt (Juhász Gyula, Benda Kálmán, Heltai György és Jónás Pál) átalakult, Forintos György és Pomogáts Béla került be a kuratóriumba.

Az OMFB nagyvonalú támogatásának köszönhetően intézetünk számítógépes felszereltsége legalább fél évtizeddel megelőzte a hasonló profilú intézetekét. Kiépült az intézeten belüli hálózat, és állandó online kapcsolatban lehettünk az internettel. Számítógépre került az OHA valamennyi névmutatója, folytatódott a sajtó-, videó-adatbázis fejlesztése, megkezdődött a forradalomban való tevékenységükért kivégzettek

periratainak számítógépes feldolgozása is.

Egyre intenzívebbé vált a kapcsolat a hazai és külföldi társintézetekkel, sok külföldi kutatót fogadtunk, s az intézet munkatársai is számos nemzetközi konferencián vettek részt, adtak elő hazai és külföldi egyetemeken. A publikációk száma is jelentősen növekedett, az 1994-es évkönyvben a munkatársaktól már 80 tétel szerepel.

Az 1993 végén megszületett XCII. törvény 74/G paragrafusa 1994. január 1-től lehetővé tette közalapítványok létrehozását. Szabó Iván, az akkori pénzügyminiszter vettette fel, hogy a *magán* alapítvány alakuljon át közalapítvánnyá. Az 1956-os Intézet, mint országosan közhasznú feladatot ellátó szervezet csak kormánydöntés alapján, miniszteri előterjesztés nyomán válhatott közalapítvánnyá. A közalapítvánnyá válás folyamata még a Boross-kormány alatt kezdődött, de az 1994-es tavaszi országgyűlési és az őszi helyhatósági választások miatt csak 1995-ben emelkedett jogerőre. A közalapítványt az 1956-os Tudományos Alapítvány és a Magyar Köztársaság Kormánya *közösen* hozta létre, a Fővárosi Bíróság 1995. június 29-i dátummal jegyezte be.

Nyilvánvaló, hogy a közalapítványi lét egyszerre jár előnyökkel és hátrányokkal. Előnye, hogy számíthat költségvetési támogatásra, hátránya, hogy a mindenkori politikai harcok kimenetelétől függ a támogatás mértéke, egyáltalán a támogatás léte. Vagyis a közalapítvány ki van szolgáltatva a napi politikának.

A fent idézett törvény kimondja, hogy a közalapítvány kuratóriumának csak Magyarországon honos tagjai lehetnek, ezért meg kellett válnunk kuratóriumunk külföldi tagjaitól. A közalapítvány első kuratóriumának tagjai Andorka Rudolf, Bácskai Vera, Gálszécsy András, Kosáry Domokos, Lakatos István, Nagy Ernő, Pomogáts Béla, Szabad György, Szabó Miklós, Varga László, Vásárhelyi Miklós, Vitányi Iván lettek. A kuratórium elnöke az a Kende Péter, az MTA külső tagja lett, aki végig munkatársa volt a brüsszeli Nagy Imre Intézetnek, egyik szerkesztője a Szemlének, s aki Párizsban egy évtizeden át szerkesztette a Magyar Füzeteket.

1995-ben az 1956-os Intézet több munkatársa és kuratóriumi tagja vett részt a Belügyminisztérium őrizetében lévő iratállomány feltárására kiküldött Iratfeltáró Bizottság munkájában.

1996 volt a forradalom első, szabadon ünnepelhető kerek évfordulója, ami az 56-os Intézet számára egyszerre jelentett rendkívüli lehetőséget és feladatot. 1996-ban megjelent (önálló és más kiadókkal közös) kiadványaink bizonyítják, hogy lehetővé vált az addigi tudományos eredményeink első nagyobb szintézise. A negyvenedik évfordulóra s egyben Nagy Imre születésének századik évfordulójára jelent meg Rainer M. János Nagy Imre-monográfiájának első kötete, valamint az *1956 Kézikönyve* című háromkötetes mű, Hegedűs B. András főszerkesztésében, valamint Standeisky Éva monográfiája, *Az írók és a hatalom, 1956–1963*, amely még ugyanabban az évben második kiadásban is megjelent. A negyvenedik évforduló tiszteletére intézetünk kiadványainak formai megújulását is sikerült elérnünk. A korábbi kevésbé igényes külalakú könyveket felváltották az összetéveszthetetlenül az intézetünkre jellemző, igényes kivitelű könyvek, amelyeket "Iscsu" Molnár István grafikusművész tervezett. Szintén a negyvenedik évfordulóra jelent meg könyv alakban az OHA kétnyelvű katalógusa, amely a nemzetközi normáknak megfelelően tartalmazza 768 interjú annotált jegyzékét és egyéb szükséges adatait.

Az 1996-os év legjelentősebb tudományos eseménye az a nemzetközi konferencia volt, amely „*Az 1956-os forradalom a világpolitikában*” címet viselte. E konferenciát számos hazai és nemzetközi tudományos műhely támogatta, s jelentőségét a hatalmas hazai és nemzetközi sajtóvisszhang is igazolta.

1996 volt az első teljes év, amelyet az intézet közalapítványként élt meg, amely a korábbi anyagi bizonytalanság érzését és a pénzekért való futkosásra fordított energiákat felszabadította, és lehetővé tette, hogy a munkatársak csak tudományos feladattal foglalkozzanak. Ez a biztonság tette lehetővé, hogy a fentiekén kívül még számos könyvet megjelentessünk, kiállítást és kisebb konferenciákat is rendezhessünk, valamint számos hazai és külföldi konferencián részt vehessünk, vagyis méltó módon képviseljük a magyar történettudományt. Ebben az évben fogadhattunk először külföldi PhD-hallgatót, aki a magyar-szovjet kapcsolatok 1953-1958 közötti alakulását választotta témájául.

Úgy tűnt, hogy a közalapítványi lét stabilizálta helyünket a tudományos életben, és a szakma is elismerte a munkánkat.

1997 februárjától, a már korábban tervezett fiatalítás jegyében két éven át (végleges, 1999-es, a kuratórium által történt megválasztásáig) Rainer M. János megbízott igazgatóként vezette az intézetet, előkészítve ezzel a zökkenőmentes átmenetet az alapító *öreg*ek visszavonulása utáni időszakhoz.

1997-ben a komplex jelenkortörténeti kutatások megalapozása és néhány új, a korábbinál szélesebb tematikájú kutatás indult el, anélkül hogy a forradalom kutatását elhanyagoltuk volna. Új témák kerültek be az intézet programjába: *a sztálinista diktatúra 1945 utáni kiépülése, a forradalmat követő restriktió* és az *1989–90-es rendszerváltás*.

Fokoztuk szolgáltató tevékenységünket, egyre több kutató, doktorandus és egyetemi hallgató vette igénybe szolgáltatásainkat, mind itthonról, mind külföldről. Kapcsolódtunk a világtrendhez, olyan adatbázisokat hoztunk létre amelyek az Interneten is elérhetővé váltak. A Sulinet program keretében elkészült az 1957-os magyar forradalom történetét feldolgozó közel 1200 oldalas internetes tananyag, amely 1998 elején került fel az Internetre és a Sulineten kívül saját honlapunkon keresztül is elérhető.

1997-re az intézet immáron megrendíthetetlenül beágyazódott az európai tudományos életbe. Az egykori szovjet szatellitországok mindegyikében létezik olyan tudományos műhely, amelyik az 1956-os Intézethez hasonló profilú, s ezekkel Moszkvától Bukarestig, Varsótól Berlinig intenzív és folyamatos munkakapcsolatot alakítottunk ki, amelyeket a kölcsönös látogatások csak tovább erősítettek.

1998-ban megrendeztük *A fordulat évei* című tudományos konferenciát, ezzel egy időben került sor a Nemzeti Galériában hasonló tematikájú kiállításra és a konferenciával azonos címet viselő album megjelentetésére. A kötet alcíme: *Politika - képzőművészet - építészet*. A konferenciával és a kötettel a társadalomtörténet irányába léptünk, s időben is kiterjesztettük kutatásainkat az 1953 előtti korszakra.

Az 1998-as év legnagyobb *könyvészeti* sikere az előző évben megjelent *Emlékművek '56-nak* c. kötet volt (szerzője Boros Géza), amely 1998-ban a hazai szép könyvek versenyén három kategóriában bizonyult a legjobbnak, és ezzel elnyerte a jogot, hogy 1999-ben, a frankfurti könyvvásáron a világ legszebb könyvei önálló kiállításon is szerepeljen.

1995–1998 között az intézet munkatársai publikációinak száma meghaladta a 400-at.

Az intézet az állami költségvetésből 1996-ban és 1997-ben 50-50 millió, 1998-ban 60 millió forint támogatást kapott. 1998-ban az országgyűlési választásokon a FIDESZ–FKgP koalíció került hatalomra. Októberben Hámori József miniszter (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) még személyesen biztosított bennünket a költségvetési támogatásáról, a november 16-án benyújtott 1999. évi költségvetési tervezetben valóban külön sorban szerepeltünk, s 73 millió forint támogatásra számíthattunk.

Sasvári Szilárd (FIDESZ–MPP) egyéni módosító javaslata alapján létrehozták a XX. századi történelmi kutatások programot s az ehhez szükséges közel 120 millió forintot két helyről vonta el a költségvetés: az 1956-os Intézet Közalapítványtól és a Politikatörténelmi Alapítványtól (tőlünk 67 millió forintot, a Politikatörténelmi Alapítványtól a teljes (!) előző évi támogatási összeget, 50 millió forintot). Ennek a szándéknak még nagyobb nyomatékot adott az a november 19-i módosító indítvány, amelyet már három párt képviselője jegyzett, az utókor számára legyen megörökítve a nevük: Font Sándor (MDF) Mádi László (Fidesz) és Csúcs László (FKgP). A ránk vonatkozó indoklás így hangzott: „Az 1956-os (...) Intézet Közalapítvány feladatait nagyobb hatékonysággal, szervezetten, a közpénzek kismértékű igénybevételével oldja meg! Ezért indokolt támogatásának csökkentése.” Az országgyűlés döntése nyomán 1999-ben az Intézet költségvetési támogatása az előző évi 60 millióról 6 millió Ft-ra csökkent.

A pénzügyi támogatás megvonásának mind a hazai, mind a nemzetközi sajtóban óriási visszhangja lett, a nemzetközi tudományos közvélemény is szokatlanul élénken reagált. Az 1998-as év végéig mintegy száz cikk, rádió- és tévéműsor foglalkozott az üggyel, s méltatta az 1956-os Intézet tevékenységét. Szerzte a világból nagy tekintélyű tudósok írtak levelet Orbán Viktor miniszterelnöknek és Stumpf István kancellária miniszternek. Tiltakoztak a volt 56-os elítéltek és kivégzettek hozzátartozói, tiltakozásának adott hangot Joachim Gauck, Timothy Garton Ash, valamint G. L. Gaddis a Yale Egyetem professzora és Manfred Wilke a berlini Freie Universität tanára. De tiltakozott az Amerikai Magyar Koalíció Igazgató Testülete is, nyilatkozatban tette közzé, hogy „Magyarország nemzetközi elismertsége és az egyetememes tudásigény érdekében létfontosságúnak tartja az 1956-os Intézet további működését”. Ismereteink szerint a külföldi tiltakozók nem kaptak érdemi választ.

A költségvetési támogatás megvonása után több alapítvány, intézmény, szervezet és magánszemély ajánlotta fel támogatását, többek között az MTA, a Nyílt Társadalom Archívum és a Soros Alapítvány, de segítségünkre sietett a Fővárosi és a VII. kerületi Önkormányzat is.

1998. december 6-án mutattuk be a VI. évkönyvünket, amely a kommunizmuskutatás legfrissebb eredményeit tartalmazza. Ez a sajtóbemutató szolidaritási demonstrációvá vált, s a jelen lévő Göncz Árpád köztársasági elnök felszólalásában kiemelte, hogy az '56-os Intézet kiadványai *elfogulatlanul* törekszenek a teljességre.

A megváltozott helyzetben arra törekedtünk, hogy ne kelljen folyó kutatásokat abbahagyni. Az intézet új stratégiát dolgozott ki. Az 1999. évben a kuratórium pályázatot írt ki a megüresedett igazgatói poszt betöltésére, s ezt Rainer M. János nyerte el.

A Pulitzer Emlékdíjjal kitüntetett Révész Sándor befejezte a Gimes Miklós monográfiát, amelyet a Sík Kiadóval közösen jelentettünk meg (*Egyetlen élet. Gimes Miklós története*), s november 23-án (a Nagy Imre-csoport Snagovba rablásának évfordulóján) bemutattuk Rainer M. János Nagy Imre-monográfiájának második, befejező kötetét. Korábbi terveinknek megfelelően (a szponzori támogatásoknak és az Interart Stúdióknak köszönhetően) ki tudtuk adni Ata Kandó *Édes hazám, Isten veled!* fotóalbumát, amely először 1956 végén jelent meg a forradalom utáni emigránsokról, és annak a Georgiu Vasiliu, egykori ciprusi elnöknek az életútinterjúját (amelyet Hegedűs B. András készített), aki a forradalom idején Budapesten volt egyetemista, és részt vett a forradalom különböző megmozdulásaiban.

A számítógépes kultúra és a számítógépek elterjedése új utat jelölt ki számunkra. Két éves fejlesztés után multimédiás CD-ROM-on adtuk ki *A magyar forradalom és szabadságharc enciklopédiáját*, amely a már említett Kézikönyvben található információkon túl 800 fényképet, archív filmerészleteket és hangdokumentumokat

tartalmazott, valamint megtekinthetővé tette az 56-os emlékműveket.

Az 1999. és 2000. évre az intenzív pályázati munka volt a jellemző. Az OTKA, az OKTK, az MTA, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Magyar Könyv Alapítvány, a NKÖM Millennium-programjaitól kaptunk pályázatainkra támogatást, továbbá a segítségünkre sietett Budapest Főváros Önkormányzata és a VII. kerületi önkormányzat, valamint a Soros Alapítvány.

Megjelent a *Gorbacsov tárgyalásai magyar vezetőkkel. Dokumentumok az egykori SZKP és MSZMP archívumaiból* című könyvünk Baráth Magdolna és Rainer M. János szerkesztésében, Kőrösi Zsuzsanna és Molnár Adrienne: *Titokkal a lelkemben éltem. Az ötvenhatos elítéltek gyermekeinek sorsa* című kiadványunk, valamint a *Magyarország 1944-53* c. internetes tartalomfejlesztésünk.

2000-ben a Széchenyi-terv keretében kiírt pályázaton két projekttel indultunk, a *Hatvanas évek* című kutatási tervünk sikeresnek bizonyult, s ez újabb reményt ad munkánk folytatásához.

2001-ben súlyos emberi veszteségek érték intézetünket. Előbb Hegedűs B. András, intézetünk egyik alapítója, majd Vásárhelyi Miklós intézetünk egyik legfőbb támogatója, kezdetektől kuratóriumunk tagja hunyt el.

Hogyan tovább? El kell-e fogadnunk, hogy egy tudományos műhely a mindenkori politika megítélésének legyen kiszolgáltatója? A válasz nyilvánvalóan: nem. A 2001. évben megjelent Eörsi László könyve a corvinista felkelőkről, valamint a *Magyarország 1944-1956* című multimédiás CD-ROM az eddigi hagyományainknak megfelelően megjelenik az intézet évkönyve valamint Szokolczai Attila forradalomról írt tankönyve is. Folytatódik a számítógépes adatbázis feltöltése. Új kutatások indultak: a már fentebb jelzett *Hatvanas évek* mellett az OHA a repatriáltak helyzetét és a XX. század jellegzetes magyar sorsait vizsgálja. Az 56-os Intézet a magyar és nemzetközi tudományos életbe szervesen beágyazódott. Az intézetnek jelenleg hét, legalább PhD fokozattal rendelkező kutatója van, ami a teljes kutatói létszámhoz viszonyítva kiemelkedő.

Az intézet jelentőségét és ismertségét semmi nem bizonyítja jobban, minthogy az 1998. év második felétől működtetett Oracle-alapú adatbázis- és webszerveren 2001. január 1-től 2001. október 31-ig 25 833 helyről 83 541 weboldalt kértek le.

Az 1956-os Magyar Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutató Intézete kuratóriumának tagjai és elnöke nem kap tiszteletdíjat, az intézet minden rendelkezésére álló pénzt fenntartásra és kutatásra fordít.

Az intézet munkatársai közül 1997-ben Litván György és Kende Péter Chirac francia köztársasági elnöktől személyesen vehette át a francia becsületrend lovagja kitüntetését, 1992-ben Litván György és Hegedűs B. András 56-os emlékérem, Kozák Gyula és Rainer M. János 56-os Emléklap kitüntetésben részesült, 1996-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje kitüntetését kapta Litván György és Hegedűs B. András, a Tisztikereszt kitüntetését pedig Kozák Gyula és Rainer M. János.